

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

סיכוך בחבילי קש עצים וזרדים

(י"ב א') **משנה:** חבילי קש וחבילי עצים וזרדין, אין מסככין בהן (כשהם קשורים). וכולן שהתירן, כשרות. וכולן (הפסולים ששינו בסכך) כשרות לדפנות (שכל מקום שכתוב בתורה "סוכה", הכוונה לסכך. אבל דופן אינה קרויה סוכה).

אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: מפני מה אמרו חבילי קש וחבילי עצים וזרדין אין מסככין בהן? פעמים שאדם בא מן השדה (כל ימות החמה) בערב וחבילתו על כתפו, ומעלה ומניחה על גבי סוכתו כדי ליבשה (ולא לשם סכך), (וכשמגיע החג) ונמלך עליה לסיכוך, והתורה אמרה תעשה ולא מן העשוי.¹

(ומדייק לה רבי יוחנן מדקתני) "אין מסככין בהן" (ולא כתוב "אינה סוכה"), לכתחילה הוא דאין מסככין משום גזרת אוצר, הא דאורייתא שפיר דמי.

שיטות הראשונים

חבילי קש וכו', אין מסככין בהן: כתב הר"ן, דאע"ג דקתני 'אין מסככין בהן', דמשמע לכתחילה, אין הכי נמי דאפילו דיעבד פסולה. והשו"ע סתם שאסור.²

חבילה שהעלה כדי ליבשה: מבואר בגמרא, שאפילו נמלך עליה לסיכוך, פסולה מדאורייתא, משום תעשה ולא מן העשוי. דעת ר"י **מקרקשינא** דלא סגי בהתרה אלא צריך גם לנענע. וכן כתב **המרדכי** בשם **רבינו תם**. וכתב **הטור** שמסתבר כך. והר"ן הביא שיש מאן דאמר שאם נענע כשרה.³ והשו"ע פסק שאינה ניתרת בהתרה, אלא צריכה נענוע.⁴

חבילות קנים: הרא"ש והרמב"ם⁵ כתבו על פי הירושלמי,⁶ שחבילה שפסולה לסיכוך היא לפחות של כ"ה קנים.⁷ וכן

¹ בפסול, וזה שנסכך שם שלא לשם סכך, אפילו לצל, אלא לייבש, אין שם סוכה חל עליו, והלכך גזור רבנן שלא יסככו בחבילין, אפילו הוא מטילן עליה לשם סוכת החג גזירה משום חבילין דכל השנה, דאיכא פסול דאורייתא, אלמא, טעמא דמתניתין דהכא משום גזירת אוצר היא, ומדרבנן. רש"י.

² או"ח תרכט, טו. אמנם בב"י כתב: "ומשמע דבדיעבד נמי פסולה אם סיכך בחבילים. ולא דמי לשוצרי והיגי דלא פסילי בדיעבד, דהנהו לא פסילי אלא משום דילמא שביק להו ונפיק; אבל חבילה שפסולה משום דחיישין דילמא עביד סוכה מן העשוי, בדיעבד נמי פסלין ליה". וכן כתב המשנ"ב (ס"ק מ) שהכא אף בדיעבד אסור (ואף שכתב השו"ע תיבת 'וכן'). וכתב המשנ"ב, ובמדינתנו שמוכרים אגודות ענפי אילנות וקוצצין לפזר בבית, אפשר שאין דינם כחבילה, כיון דאין דרך להניחן לייבש, דאדרבא כשיתייבשו אין שוין כלום. מקורות: ר"ן (ו ב ברי"ף, ד"ה אין מסככין).

³ כדמוכח לקמן גבי נסרים, דאע"ג דלכתחלה אין מסככין בנסרים, אפילו הכי בסוכה שהיא עשויה כבר סגי ליה בפקפוק. דכיון דמחזר עליה לבטלה, ליכא למיגזר שמא ישב בסוכה של תקרה אחרת שהיא עשויה כבר. ר"ן.

⁴ או"ח תרכט, יז. וכתב המג"א (ס"ק יט) בשם הב"ח, דהיינו שצריכה נענוע וגם התרה. אמנם הקרבן נתנאל (סי' כד, אות ת) חלק עליהם, וביאר שדעת השו"ע שדי בנענוע, בלי התרה והזהר ממקומו. מקורות: ר"י מקרקשינא (הו"ד בטור). ר"ן (ו ב ברי"ף, ד"ה והתורה). מרדכי (פ"ק, סי' תשלח).

⁵ הראב"ד תמה על הרמב"ם מדוע הביא את הירושלמי, והרי בבבלי (י"ג א') כתוב שאפילו אגד של שלושה שמים אגד. ותירץ המגיד משנה, שדין זה נאמר רק לעניין הזאה ולא לעניין חבילה, וכתב זאת כדי להשוות הבבלי עם הירושלמי. והרא"ש יישב שמה שכתוב בבבלי זה רק לענין אפקותא דדיקלא שיש בו קנים ונחשב חבילה. הארוחות חיים חילק בין זרדין שבהם רק בכ"ה נחשב חבילה, לבין קנים שאף בג' נחשב חבילה.

⁶ רבי יעקב בר אביי רב ששת בשם רבי חייה רבה: אין חבילה פחותה מכ"ה.

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דנליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

פסק השו"ע.⁸

האם דבר המקבל טומאה כשר לדופן: דעת רבינו חננאל, רי"ץ גיאת, בעל העיטור, והר"ה, ד'כולן כשרות לדפנות', היינו שמכל דבר עושין דפנות לסוכה, ואפילו מקבל טומאה ואין גידולו מן הארץ. ודעת האור זרוע, שאסור לעשות דפנות מדבר המקבל טומאה.⁹ והשו"ע פסק כרוב הראשונים.¹⁰

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות סוכה, סימן תרכט)

טו. וכן אסור לסכך בחבילה, מפני שפעמים שאדם מניח חבילתו על גג הסכך ליבשה ואחר כך נמלך עליה לשם סכה, ואותה סכה פסולה משום תעשה ולא מן העשוי בפסול, וגזרו על כל חבילה אטו זאת; וכיון שמפני זה אסרוהו, לא הצרכו לאסור אלא בחבילה שדרך ליבשה, ואין זה בפחות מכ"ה קנים, הלכך כל חבילה שהיא פחותה מכ"ה קנים, מתיר לסכך בה; ואם כ"ה קנים או יותר הבאים מגזע אחד, וקשרם בראשם השני, אינה נקראת חבילה כיון שעקרון אחד; ואם אגד עמהם קנה אחד ויש בין שניהם כ"ה, הויא חבילה. הגה: וכל חבילה שאינה קשורה משני ראשיה שיכולין לטלטלה בה, אינה חבילה, ומתיר לסכך בה (בית יוסף בשם הפוסקים).

יז. אם סכך בחבילה, והתירה, כשרה כיון שאין אסורה אלא משום גזרה; אבל חבילה שהעלה ליבש ונמלך עליה לסכוה, שפסולה מן התורה, אינה נתרת בהתירה אלא צריכה נענוע.

(או"ח, הלכות סוכה, סימן תרל)

א. כל הדברים כשרים לדפנות...

סיככה בחיצין ואניצי פשתן

(י"ב ב') אמר רב יהודה אמר רב: סיככה בחיצין (בית יד של חיצים) זכרים,¹¹ כשרה.¹² בנקבות (שיש בהם נקב, לקבל את ראש החץ), פסולה.

זכרים כשרה, פשיטא! מהו דתימא ניגזור זכרים אטו נקבות, קא משמע לן. בנקבות פסולה, פשיטא! מהו

⁷ והרי"ף לא הזכיר הירושלמי הזה, ולא מאי דאיתמר בגמרא דידן, ותמה עליו המגיד משנה.

⁸ או"ח תרכט, טו. מקורות: ירושלמי (פ"א ה"ו). תוספות (ד"ה חבילי). רא"ש (סי' כד-כה). רמב"ם (הל' סוכה ה'). ארחות חיים (הל' סוכה סי' כא).

⁹ על פי גרסתו בירושלמי. וכתב, ולפי זה יש לנו לפרש דהא דקתני 'וכלן כשירות', דהיינו דוקא אחבילי קש וחבילי עצים וחבילי זרדים קאי, דכשרין דאורייתא אפילו לסכך, ורבנן הוא דגזור בהו, ולדפנות לא גזור.

¹⁰ או"ח תרל"א. וראה ביה"ל (ד"ה כל הדברים). ועיי"ש בשם הגר"א, דיש לבעל נפש לחוש לכתחלה שלא לעשות דפנות מדבר שפסול לסכך בהן מדאורייתא ולסמוך עליהן הסכך. מקורות: רי"ץ גיאת (הל' סוכה, ד"ה וכולן כשרות). בעל העיטור (הל' סוכה). אור זרוע (ח"ב, הל' סוכה סי' רפט). רז"ה (מאור, ו ב בר"ף, ד"ה הא דתנא). רבינו חננאל (סוכה י"ח א'). ראבי"ה (סוכה סי' תרא, ד"ה היתה גבוהה).

¹¹ שתוחבין אותה בבית קיבול של חץ. רש"י.

¹² דאף על גב דכלים נינהו, פשוטי כלי עץ אין מקבלין טומאה. רש"י.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

דתימא בית קבול העשוי למלאות לא שמיה קבול, קמשמע לן.

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן:¹³

(א) סיככה באניצי פשתן (אגודות פשתן סרוק), פסולה.

(ב) בהוצני פשתן, כשרה.¹⁴

(ג) והושני פשתן, איני יודע מהו.

(ומוסיף רבה בר בר חנה) והושני עצמן איני יודע. מה נפשו: אי דייק (במכתשת) ולא נפיץ (במסרק), הושני קרי ליה, אבל תרי (שרוי במי המשרה) ולא דייק, הוצני קרי ליה (וכשר לסכך). או דלמא תרי ולא דייק נמי הושני קרי ליה (ואינו כשר אלא בדלא תרי ולא דייק).

שיטות הראשונים

סכך מחיצים וקנים: כתב הר"ן שהם פשוטי כלי עץ שאינם מקבלים טומאה, ואף שיש פשוטי כלי עץ שכן מקבלים, החיצים לא מקבלים אפילו מדרבנן. כתב הרא"ש שקנים, אף שיש להם בית קיבול, מותר לסכך בהם.¹⁵ והשו"ע כתב דינא דגמרא בחיצים.¹⁶

בית קיבול העשוי למלאות: רש"י פירש, מילוי עולם, שלא להתרוקן עוד. והמאירי הקשה, דמסכת כלים מוכח, שכל נקב העשוי למלאות מילוי עולם שלא להתרוקן, אינו בית קיבול, ואינו מקבל טומאה! וביאר, שבית קיבול כאן, אינו אלא לפי שעה, והוא בשעת מלחמה.¹⁷

והרמב"ם כתב בהל' סוכה, "סִכְכָּה בְּחִצִּין: בְּזָכָרִים - בְּשָׂרָה; בְּנִקְבוֹת - פְּסוּלָה; אִךְ עַל פִּי שֶׁהוּא עֲשׂוּי לְהִתְמַלְאוֹת בְּבִרְזָל - בֵּית קִבּוּל הוּא, וּמִקְבֵּל טֻמְאָה כָּל כְּלִי קִבּוּל." ואילו בהל' כלים כתב "בית קבול העשוי למלאותו - אינו בית קבול."¹⁸ והתקשה הרשב"א בדבריו.¹⁹

סכך מפשתן: ביארו הר"ף והרא"ש שהוצני זה פשתן דלא דייק ולא נפיץ, ועדיין עץ הוא. ולגבי תרי ולא דייק ולא נפיץ,

¹³ שמעתי שלשה דברים מרבי יוחנן. השניים פירש, והשלישי השיב איני יודע. רש"י.

¹⁴ דהיינו כשהוא בהוצין שלו כמו שגדל, ולא נשרה במי המשרה, ולא נופץ במכתשת. רש"י.

¹⁵ משום שבית הקיבול שלהם לא נעשה לצורך קבלה, אינו מקבל טומאה, כדאיתא במשנה במקוואות (ד,ג): "סילון שהוא צר מכאן ומכאן ורחב מן האמצע אינו פוסל מפני שלא נעשה לקבלה".

¹⁶ או"ח תרכט, ג. וכתב המשנ"ב (ס"ק י) שאם החיצים היו פעם אחת בברזל, וניטל הברזל, הם פסולין שנשאר שם פסול עליהם. עוד כתב שקנים החלולים אף שיש להם בית קיבול כשרים כיון שלא נעשה לקבלה. וכתב שכלי עץ רחב שראוי להניח עליו משהו, מקבל טומאה מדרבנן, ולכן אין להניח מרא ומגרפה על הסוכה אף אם הם שבורים. ודעת הבכורי יעקב להקל בשעת הדחק כשנשברה, שהרי גם לפני כן קיבלה טומאה מדרבנן. מקורות: ר"ן (ו ב ברי"ף, ד"ה אמר). רא"ש (שו"ת, כלל כד סי' יב).

¹⁷ ומשום כך, אע"פ שעשוי למלאות באיזו שעה, בית קיבול הוא, כיון שעשוי להתרוקן באיזו שעה. מאירי.

¹⁸ וזה לשונו בהמשך ההלכה: "כִּיצַד? בְּקַעַת שְׁלֻעָץ שְׁחוּקְקִין בֵּה בֵּית קִבּוּל וְתוֹקְעִין בּוֹ הַסֵּדֶן שְׁלִבְרָזָל: אִם שְׁלִנְפָּחִים הִיא - אֵינָה מִקְבֵּלֶת טֻמְאָה; שְׂאֵף עַל פִּי שֵׁשׁ בֵּה בֵּית קִבּוּל, לֹא נַעֲשֶׂה אֶלָּא לְמַלְאוֹתוֹ, וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה."

¹⁹ מקורות: רמב"ם (הל' סוכה ה,ה; הל' כלים ב,ג). רשב"א (שו"ת ח"א סי' קצה).

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דנליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

שהסתפקה הגמרא, כתב הר"ן שהפוסקים הכריעו להקל, משום שהוא דרבנן.²⁰ ולגבי אניצי פשתן שפסולה, דעת רש"י, משום שהפשתן עצמו מטמא בנגעים קודם טויה. ושאר פוסקים כתבו, שאף שאניצי פשתן אינם מקבלים טומאה, אסור לסכך בהם.²¹

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות סוכה, סימן תרכט)

- ג. ספכה בחצים שאין להם בית קבול, כשרה; ושיש בהם בית קבול, פסולה.
ד. ספכה בפשתן שלא נדק ולא נפץ, כשרה, דעץ בעלמא הוא; אבל אם נדק ונפץ, פסולה.

סיכוך בירקות וקוצים

(י"ב ב') אמר רב יהודה: הני שושי ושווצרי (מיני ירקות שאינם מקבלים טומאה לפי שאינם מאכל אדם) מסככין בהו. אביי אמר: בשושי מסככין, בשווצרי לא מסככין. מאי טעמא? כיון דסרי ריחייהו שביק להו ונפיק.
(י"ג א') אמר רב חנן בר רבא: הני היזמי והיגי (שיחים קוצניים) מסככין בהו. אביי אמר: בהיזמי מסככין, בהיגי לא מסככין. מאי טעמא? כיון דנתרי טרפייהו (נושרין עליו שלהן) שביק לה ונפיק.

שיטות הראשונים

פסולי דרבנן: כתב הרמב"ם כאביי, "אין מסככין אלא בדבר שגדוליו מן הארץ, שנגעק מן הארץ, ואינו מקבל טמאה, ואין ריחו רע, ואינו נושר ונובל תמיד." רש"י באר ששושי ושווצרי לא מקבלים טומאה כי אינם מאכל אדם. וכתבו רמב"ם ורא"ש, שבדברים אלו לכתחילה לא יסכך משום גזירה, אבל בדיעבד יוצא בהם ידי חובה. וכן פסק השו"ע.²²

²⁰ כתב המשנ"ב (תרכט, ס"ק יא) דמלשון השו"ע ברישא משמע, דאם היה נידק אף שלא ניפץ פסול. ומסוף דבריו משמע, דנידק וניפץ בעינו, אבל נידק לחוד לא. ועיין בפרישה וביאור הגר"א ומשמע שמצדדים להקל. ומכל מקום אין להקל אף בנישרו לחוד, רק במקום הדחק. וראה שעה"צ (אות יג).

²¹ והביא הר"ן כמה טעמים לדבר. א. משום שקרוב לטויותו ויקבל טומאה, גזרו בו רבנן. ב. כתב הרמב"ם משום שמשנתה צורתו וכאילו אינו מגידולי קרקע. ג. הראב"ד כתב שמשום שהם ראויים לתת אותם בתוך כרים וכסתות, הם נחשבים מקבלים טומאה ע"י דבר אחר. ועל דברי השו"ע (או"ח תרכט, ד) שכתב שאם נידק וניפץ, פסולה, כתב המשנ"ב (ס"ק יב), שלפי שני הטעמים האחרונים (רמב"ם וראב"ד), אפילו בצמר גפן וקנבוס שאין מטמאין בנגעים אם נידק וניפץ אין מסככין בהם. אמנם לפי טעמו של הר"ן, בצמר גפן וקנבוס דאין מקבל טומאה כלל, לא שייך האי גזירה. ויש להחמיר. מקורות: ר"ף (ו ב בדפיו). רא"ש (סי' כד). רמב"ם וראב"ד (הל' סוכה ה, ד). ר"ן (ז א ברי"ף, ד"ה כיתנא).

²² או"ח תרכט, יד. כתב המשנ"ב (ס"ק לח) שאם עבר וסיכך בהם, הסוכה כשרה לישב בה. ואף שיש לו סכך אחר, אינו חייב לסכך מחדש. אך אם היה ריח רע שאי אפשר לישב בתוכה, יסירנה. ולעניין מה שכתב השו"ע שלא יסכך אם עלים נושרים לתוכה, כתב המשנ"ב (ס"ק לט) שאם נושרים רק בשעת הרוח, כשרה. מקורות: רמב"ם (הל' סוכה ה, א-ב). רא"ש (סי' כה).

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

בעזרה שית
י אב תשפ"א
מסכת: סוכה | פרק: א | דף: י"ב

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

דסרי ריחיהו: כתב הר"ן, מבאיש ריחם. וכיון דמשום הכי הוא, מסתבר דאף לדפנות פסולין. וכן פסק הרמ"א.²³

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות סוכה, סימן תרכט)

יד. יש דברים שאסרו חכמים לסכך בהם לכתחלה, והם מיני עשבים שאינם ראויים לאכילה ואינם מקבלין טמאה, וריחם רע או שנושרים עליהן, דחיישינן שמא מתוך שריחן רע או שעליהן נושרים יצא מן הסכה.

(או"ח, הלכות סוכה, סימן תרל)

א. כל הדברים פשוטים לדפנות... הגה: מפל מקום לא יעשה הדפנות בדבר שריחו רע (ר"ן), או דבר שמתפשט תוף ז' ולא יהא בו שעור מחצה (דברי עצמו).

23. או"ח תרל"א. וכתב המשנ"ב (ס"ק ד), ודיעבד שפיר דמי, אף בסכך (כמש"כ בסימן תרכט, יד) אם לא שהוא ריח רע שאין אדם סובלתו, אפשר דפסול מן התורה, דבעינן תשבו כעין תדורו (פמ"ג). עוד כתב, אותן שעושין סוכה אצל בית הכסא ואשפה, מפני שהמקום צר להם וריח רע מגיע אליהם, מן התורה יוצא ידי חובתו, אבל לא יברך בהמ"ז שם. ואם יש לו מקום אחר בודאי לא יעשה שם. ואם אין מגיע לו הריח רע, רק רואה בית הכסא, גם כן אסור. מקורות: ר"ן (ז א ברי"ף, ד"ה דסני ריחיהו).